

Väestörekisterikeskuksen tietotilinpäätös vuodelta 2010

Tiivistelmä

Sisällysluettelo

1 Johdanto	3
2 Tietojen käsittelyn toimintatavat ja periaatteet	3
2.1 Tietojen käsittelyyn vaikuttava lainsäädäntö	4
2.2 Tietojen käsittelyn käytännösäännöt, varmenne- ja toimintapolitiikat	4
2.2.1 Käytännösäännöt	4
2.2.2 VRK:n varmenteita koskevat varmennepolitiikka-asiakirjat	5
2.2.3 Toimintapolitiikat	5
2.3 Väestötietojärjestelmän tietoturva- ja jatkuvuussuunnitelma	6
3 Väestötietojärjestelmän tietojen ylläpito	6
3.1 Väestötietojärjestelmän tietojen oikeellisuus	7
4 Väestötieto- ja varmennetietojärjestelmästä luovutetut tiedot	7
4.1 Palvelukohtaisen tietojenluovutuksen asiakasmäärät	8
4.2 Tietojenluovutus osoitepalvelussa ja nimipalvelussa	10
5 Kansalaisen tietojenluovutuskielto-oikeuden ja tietojen tarkastusoikeuden toteutuminen	10
6 Varmennetapahtumien määrä	11
7 Tietojen käsittelyn seuranta ja valvonta	12
7.1 Väestötietojärjestelmän valvonta	12
7.2 Tapahtumatietojen valvonta	13
7.3 Varmennetietojärjestelmän valvonta	13
7.4 Ylläpitotapahtumien valvonta	13
7.5 Muu tietojen käsittelyn valvonta	13
7.6 Tietojen käsittelyn ulkopuolinen seuranta ja valvonta	14
8 Järjestelmien käyttövaltuudet	14
8.1 Väestörekisterikeskuksen käyttöoikeudet	14
8.2 Järjestelmätoimittajien ja yhteistyökumppanien käyttöoikeudet	15
8.3 Asiakasorganisaatioiden suorakäytön ja Vartti-järjestelmän käyttöoikeudet	16
9 Tietojen käsittelyn, käyttöoikeuksien ja toiminnan analysointi	17
10 Tehdyt kehittämistoimenpiteet ja havaitut kehittämiskohteet	18

Väestörekisterikeskuksen tietotilinpäätös vuodelta 2010

1 Johdanto

Tietotilinpäätökseen on kerätty väestötietojärjestelmän ja varmennetietojärjestelmän tietojenkäsittelyn tärkeimmät tunnusluvut ja eritelty keskeisin Väestörekisterikeskuksen (VRK) tietojenkäsittelyä ohjaava sisäinen ohjeistus ja lainsäädäntö. Tietotilinpäätöksen tavoitteena on antaa kuvaus tietojenkäsittelyn nykytilasta sekä arvio tietosuojan, tietoturvan ja yksityisyydensuojan toteutumisesta.

Tietotilinpäätöksessä pohditaan nykytilanteen analysoinnin kautta ilmeneviä kehittämis- ja mittaamistarpeita sekä niihin liittyvää seurantaa. Tältä osin tietotilinpäätöksen tavoitteena on toimia myös suunnittelun, toiminnan ohjauksen, raportoinnin ja johtamisen tukena virostossa.

Osaltaan tietotilinpäätöksellä pyritään varmistamaan hyvän tietojenkäsittelytavan ja hyvän hallintotavan toteutuminen sekä VRK:n toimintaa ohjaavan lainsäädännön noudattaminen. Tietotilinpäätöksellä täytetään myös väestötietojärjestelmästä ja VRK:n varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 60 §:n mukainen raportointivelvollisuus.

Tietotilinpäätös on tarkoitettu ensisijaisesti VRK:n johdolle toiminnan ja tietosuojan kehittämisen työkaluksi ja tietosuojavaltuutetulle VRK:n toiminnan arvioimisen välineeksi. Tietotilinpäätös annetaan tiedoksi myös Valtiovarainministeriölle. Tietotilinpäätös laaditaan ensimmäisen kerran vuoden 2010 osalta ja tietotilinpäätökseen kootut tunnusluvut eivät kaikilta osin sisällä vertailutietoja aikaisempiin vuosiin. Tulevaisuudessa tietotilinpäätös tullaan antamaan tietosuojavaltuutetulle vuosittain. Väestörekisterikeskus toivoo, että tietotilinpäätöksen sisältöä kehitetään yhdessä tietosuojavaltuutetuntoimiston kanssa.

Tässä tietotilinpäätöksessä keskitytään väestötietojärjestelmän ja varmennetietojärjestelmän tietojen käsittelyyn ja näiden tietojen käsittelyn seurantaan ja valvontaan vuonna 2010.

2 Tietojen käsittelyn toimintatavat ja periaatteet

Henkilötietolain (523/1999) 3 §:n mukaan henkilötietojen käsittelyllä tarkoitetaan henkilötietojen keräämistä, tallettamista, järjestämistä, käyttöä, siirtämistä, luovuttamista, säilyttämistä, muuttamista, yhdistämistä, suojaamista, poistamista, tuhoamista sekä muita henkilötietoihin kohdistuvia toimenpiteitä.

Väestötietojärjestelmään tallennetut tiedot eivät ole julkisia, joten kaiken tietojen käsittelyn ja mahdollisen tietojen luovutuksen ennakkoehtona on korkean tietosuojan ylläpito ja käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen noudattaminen. Tietojen käsittelyä ja tietojen luovutusperiaatteita säätelee ensisijaisesti näitä toimenpiteitä koskeva lainsäädäntö. Lainsäädäntöä yksityiskohtaisemmin tietojen käsittelyä ohjataan VRK:n sisäiseen käyttöön, tietojen keräämisestä vastaaville tahoille, VRK:n yhteistyökumppaneille ja tietoluovutusten saajille tarkoitetuilla toimintapolitiikkaohjeilla ja käytännössä.

Vastuut väestötietojärjestelmän tietojen käsittelyn valvonnasta on kuvattu VRK:n työjärjestyksessä (1227/012/10): yleisestä tietosuojasta ja tietoturvallisuudesta vastaa Hallinto- ja johdon tuki -yksikkö, Tietosisältö-yksikkö vastaa tietojen ylläpidon tietosuoja-asioista, Tietopalvelut-yksikkö vastaa tietojenluovutuksen tietosuojasta ja tietopalvelun käyttäjien ja toimittajien ohjauksesta ja valvonnasta, Järjestelmät ja tuotanto -yksikkö vastaa väestötietojärjestelmän häiriöttömästä toiminnasta.

Varmennetietojärjestelmään tallennetut tiedot eivät ole julkisia. Tietojen käsittelyä ja tietojen luovutusperiaatteita säätelee ensisijaisesti näitä toimenpiteitä koskeva lainsäädäntö. Varmennepalvelut-yksikkö vastaa varmennetietojärjestelmän tietojen ylläpidon tietosuojasioista ja tietojenluovutuksen tietosuojasta sekä varmennetietojärjestelmän häiriöttömystä toiminnasta.

2.1 Tietojen käsittelyyn vaikuttava lainsäädäntö

Varmennepalvelujen toiminnassa ja väestötietojärjestelmän tietoja ylläpidettäessä, käsiteltäessä tai luovutettaessa on otettava huomioon Suomen perustuslain (731/1999) yksityisyyden suojaa, sananvapautta ja julkisuutta koskevat perusoikeussäännökset, sekä viranomaisiin julkisen vallan käyttäjinä kohdistuvat säännökset, kuten laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) ja hallintolaki (434/2003).

Keskeisin tietojen käsittelyyn vaikuttava lainsäädäntö on kirjattu henkilötietolakiin (523/1999) ja lakiin väestötietojärjestelmästä ja VRK:n varmennepalveluista (661/2009). Henkilötietolain säännöksiä voidaan pitää henkilötietojen käsittelyn ja samalla tietosuojan yleisinä periaatteina. Näitä periaatteita tulee soveltaa yleisesti kaikessa henkilötietojen käsittelyssä. Laki väestötietojärjestelmästä ja VRK:n varmennepalveluista säätelee erityislakina muun muassa varmennettua sähköistä asiointia, sen käyttöä ja kehittämistä sekä väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitoa, käsittelyä ja luovuttamista. Muuta VRK:n toimintaan vaikuttavaa lainsäädäntöä ovat laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), laki vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista (617/2009) henkilökorttilaki (829/1999), passilaki (671/2006), sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annettu laki (159/2007), sähköisestä lääkemääräyksestä annettu laki (61/2007) ja terveydenhuollon ammattihenkilöistä annettu laki (559/1994). Lainsäädännön lisäksi VRK:n varmennepalveluita sitovat myös Viestintäviraston soveltuvat määräykset.

2.2 Tietojen käsittelyn käytännesäännöt, varmenne- ja toimintapolitiikat

2.2.1 Käytännesäännöt

Väestörekisterikeskus on laatinut henkilötietolain (523/1999) 42 §:n nojalla käytännesäännöt tietosuojalainsäädännön soveltamiseksi ja hyvän tietojenkäsittelytavan edistämiseksi. Käytännesäännöt ovat VRK:n vahvistama ohjeellinen näkemys väestötietojärjestelmän tietojen hyvistä tietojenluovutuskäytännöistä.

Käytännesäännöillä täydennetään ja täsmennetään tietojen luovutusta koskevien säännösten soveltamista ja tulkintaa silloin, kun asiasta ei ole tyhjentävästi säädetty lainsäädännössä. Käytännesääntöjen tarkoituksena on ohjata ja selkiyttää tietojenluovutuksen käytäntöjä tietoja luovutettaessa ja toimia apuna tietopalvelua hoitavien henkilöiden työssä.

Väestörekisterikeskuksen vahvistamia käytännesääntöjä ovat tällä hetkellä:

- Julkishallinnon tietopalvelun käytännesäännöt (dnro 88/420/10)¹
- Yksityisen sektorin tietopalvelun käytännesäännöt 1.3.2010 (dnro 89/420/10)
- Väestötietojärjestelmän turvakiellon käytännesäännöt 1.3.2010 (dnro 86/420/10)
- Väestötietojärjestelmän osoitepalvelun käytännesäännöt 1.3.2010 (dnro 84/420/10)
- Väestötietojärjestelmän väestöpuhelinpalvelun käytännesäännöt 1.3.2010 (dnro 87/420/10)

Käytännesääntöjen tavoitteena on parantaa kansalaisten yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa ja tietopalvelun laatua, yhtenäistää tietojen luovutuksen käytäntöjä, sekä ylläpitää ja edistää rekisteröityjen ja tiedon käyttäjien luottamusta väestötietojärjestelmään ja sen tietopalveluihin. Tavoitteena on myös tukea avoimuuden ja julkisuuden toteutumista väestötietojärjestelmän tietojen käytössä

2.2.2 VRK:n varmenteita koskevat varmennepolitiikka-asiakirjat

Väestörekisterikeskus luo ja myöntää kansalaisvarmenteen henkilökortille, organisaatiovarmenteen organisaatiokortille, tilapäisvarmenteen varakortille, terveydenhuollon henkilövarmenteet terveydenhuollon toimikortille ja sähköposti- ja palvelinvarmenteet sekä allekirjoitusvarmenteet ja sormenjälkien lukemisessa tarvittavat varmenteet Suomen sirullisille passeille. Väestörekisterikeskus vastaa myöntämällään henkilövarmenteilla Suomen kansalaisten, kotikuntalain (201/1994) mukaisesti Suomessa vakinaisesti asuvien ulkomaalaisten, organisaatioiden ja yritysten virkamiesten ja työntekijöiden henkilöllisyyden varmentamisesta asioitaessa VRK:n varmenteen sisältävällä (toimi)kortilla erilaisissa sähköisissä palveluissa. Varmenne on luotettava VRK:n allekirjoittama todistus siitä, että tietty sähköinen henkilöllisyys kuuluu tietylle henkilölle. Varmenteen avulla varmennetaan varmenteen haltijan henkilöllisyys sekä varmenteeseen sisältyvien tietojen oikeellisuus, eheys ja alkuperäisyys sähköisessä asiointissa.

Väestörekisterikeskuksella on jokaiselle myöntämälleen varmennetyypille erillinen varmennepolitiikka, jossa kuvataan varmennetyypeittäin käytettävät menettelytavat, toimintaperiaatteet, käyttöehdot ja vastuiden jaot. Varmennepolitiikkojen lisäksi VRK:lla on varmennuskäytännöt ja varmennekuvaukset. Varmennuskäytäntö on varmennepolitiikkaa yksityiskohtaisempi kuvaus varmentajan toiminnasta. Varmennekuvaus sisältää varmennepolitiikan ja varmennuskäytännön keskeiset kohdat.

2.2.3 Toimintapolitiikat

Väestörekisterikeskuksen tietoturvapolitiikassa (dnro 594/5101/08) on kuvattu tietoturvallisuuden keskeiset tavoitteet ja toteutuskeinot, sekä tietoturvallisuuden organisointi, vastuut ja kehittämisprosessi. Tietoturvapolitiikka määrittelee VRK:n tietoturvallisuuteen liittyvät menettelytavat ISO/IEC 27001-standardin mukaisesti. Tietoturvapolitiikka annetaan tiedoksi kaikille virastossa työskenteleville ja myös VRK:n merkittäville ulkopuolisille yhteistyötahoille.

Käyttövaltuushallinnan politiikalla (dnro 3182/511/10) ohjataan VRK:n järjestelmien käyttövaltuuksien hallintaa, seurantaa ja käyttöä. Käyttövaltuushallinnan tehtävänä on valvoa, että VRK:n järjestelmiä käytetään asianmukaisesti ja samalla varmistaa että tieto mahdol-

¹ Käytännesääntöjä ei oltu vahvistettu vuoden 2010 loppuun mennessä.

lisesta väärinkäyttötilanteesta on luotettavasti ja nopeasti saatavissa riskien minimoimiseksi ja tapahtuneen todentamiseksi.

Yksityiskohtaisemmin tietojenkäsittelyä säädellään ja ohjataan Tietojen luokittelu ja luotamuksellisten tietojen käsittely VRK:ssa -ohjeessa (dnro 1596/511/05) ja Tietoturvatapahtumiin reagointi VRK:ssa -ohjeessa (dnro 1218/511/05).

Verkon käyttöä ja tietojen käsittelyn teknistä tietoturvaa ohjataan VRK:n internet-politiikalla (dnro 1308/511/08) ja Tietovälineiden käsittely, säilytys ja tuhoaminen VRK:ssa (dnro 1809/511/10) ja Etätöiden tietoturva (dnro 1873/511/10) -ohjeilla.

Jokaisen VRK:n järjestelmän käytöstä kerätään erillistä lokirekisteriä. Lokien käsittelyn perusteet on kirjattu VRK:n lokipolitiikkaan (dnro 1034/5101/08).

2.3 Väestötietojärjestelmän tietoturva- ja jatkuvuussuunnitelma

Väestötieto- ja varmennetietojärjestelmästä on laadittu tietoturva- ja jatkuvuussuunnitelmat. Suunnitelmissa kuvataan järjestelmien tietoturvamennettelyt ja -kontrollit sekä varautuminen erilaisiin häiriö- ja poikkeustilanteisiin.

3 Väestötietojärjestelmän tietojen ylläpito

Tietojen ilmoittamiseksi sähköisesti VRK myöntää luvan tietoja ilmoittavalle organisaatiolle määriteltyjen tietojen sähköiseen ilmoittamiseen. Luvan ehdoissa on selvitetty tietojen ilmoittajien vastuu ilmoittamisesta tiedoista ja niiden oikeellisuudesta sekä ajantasaisuudesta huolehtimisesta sekä muut palvelun käyttöehdot. Lisäksi varamennettelynä on aina ilmoittamisessa käytössä tietojen ilmoittaminen paperimuotoisena alueelliseen maistraattiin, joka tallentaa tiedot väestötietojärjestelmään.

Ylläpitotapahtumat	2010	2009	2008
Henkilötietojen ylläpitotapahtumia	1 524 525	1 567 157	1 502 423
Rakennustietojen ylläpitotapahtumia	883 897	884 292	939 411
Kiinteistöjen ylläpitotapahtumia	520 803	641 741	604 559
Tapahtumia yhteensä	2 929 164	2 929 225	3 053 190

Henkilötietojen konekielinen ilmoitusliikenne 2010				
	Konekielisesti ilmoitetut 2010	Kaikki tapahtumat 2010	%-osuus 2010	%-osuus 2009
Sairaalat	68 088	112 885	55	54,64
Sosiaaliviranomaiset	7 330	32 223	22,75	19,32
Seurakunnat	81 587	199 415	40,91	49,93
Tuomioistuimet	15 734	42 349	37,15	-
Maahanmuuttovirasto	4 404	10 784	40,84	-
Tapahtumia yhteensä	171 143	397 656	43,04	42,11

Syntymätietoja konekielisesti ilmoittaa 34 sairaalaa ja kuolintietoja 12 sairaalaa tai terveyskeskusta². Huoltotietoja konekielisesti ilmoittaa 16 organisaatiota³, osassa organisaatioita on ilmoittajina useampia kuntia. Rakennuslupatietoja konekielisesti väestötietojärjes-

² Tilanne 12.4.2011.

³ Tilanne 12.4.2011.

telmään ilmoitti vuodenvaihteessa 2010/2011 308 kuntaa, eli 90 % kaikista tietoja ilmoittavista kunnista.

Kansalaisten muuttoilmoituksia otetaan vastaan Itella Oyj:n, maistraattien ja VRK:n yhteistyössä ylläpitämien menetelmien avulla. Yhteisellä muuttoilmoituksella kerätään tietoja sekä väestötietojärjestelmään että Itellan osoitetietojärjestelmään.

Väestötietojärjestelmään rekisteröidyt muuttoilmoitukset vuonna 2009 - 2010				
	2010 Ilmoitukset yht.	%- osuus	2009 Ilmoitukset yht.	%- osuus
Internet	341 730	52,01	295 278	45
Puhelin	93 959	14,30	122 481	19
Lomake, skannattu	148 591	22,62	147 089	22
Lomake, manuaalisesti tallennettu	72 762	11,07	88 877	14
Yhteensä	657 042	100	653 725	100

Väestörekisterikeskuksen tavoitteena on lisätä väestötietojärjestelmän sähköistä ilmoitusliikennettä. Manuaalisen tiedon ylläpidon vähentäminen on vähentänyt ylläpitoon osallistuvien tahojen työtä ja kustannuksia. Väestörekisterikeskus pyrkii siihen, että tiedot ilmoitettaisiin sähköisesti suoraan sieltä, mistä tieto on peräisin.

3.1 Väestötietojärjestelmän tietojen oikeellisuus

Alla oleva taulukko kuvaa väestötietojärjestelmän tietojen oikeellisuuden tason kehitystä.

Tieto	2010	2009	2008
Vakinaisten osoitteiden oikeellisuus %	99,0	99,0	98,9
Tilapäisten osoitteiden oikeellisuus %	87,0	89,3	86,4
Asunnon hallintaperuste %	89,5	89,8	89,6
Äidinkieli %	99,6	99,7	99,7
Ammattitieto % ⁴	63,2	61,9	62,2

Alla oleva taulukko kuvaa henkilölle myönnetyn varmenteen ja siinä olevan sähköisen identiteetin oikeellisuutta.

Sähköinen identiteetti	2010	2009	2008
Oikeellisuus %	100	100	100

4 Väestötieto- ja varmennetietojärjestelmästä luovutetut tiedot

Väestörekisterikeskus luovuttaa väestötietojärjestelmän tietoja useiden erilaisten palveluiden kautta. Alla olevassa taulukossa on VRK:n maksullisen palvelutuotannon puitteissa luovutettujen tietoyksiköiden tai myytyjen yksiköiden määrät tuoteryhmittäin eriteltyinä julkisoikeudellisissa ja liiketaloudellisissa tietopalveluissa. Taulukosta käy ilmi siis myös varmennepalveluiden suoritteiden määrät.

⁴ Ammattitieto oikein tai melko lähellä oikeaa. Ammattitieto on henkilön oman ilmoituksen varassa ja sen oikeellisuutta on tutkittu vertaamalla henkilön työvoimatutkimuksessa ilmoittamaa ammattia väestötietojärjestelmässä olevaan ammattitietoon.

Julkisoikeudelliset suoritteet			
	2010	2009	2008
	kpl	kpl	kpl
Suorakäyttö	10 792 290	10 442 300	9 805 065
Muutostietopalvelu	29 022 464	38 239 920	28 958 237
Otanta- ja poimintapalvelut	34 644 421	22 166 655	26 088 121
Sähköinen henkilökortti	73 408	70 997	64 354
Myönnetyt biopassi-varmenteet	66	14	16
Vaalipalvelut	0	10	1
Asiakasrekisterin päivitys	6 648 734	5 973 385	13 856 080
Väestötietopuhelin: Puheluiden lkm	7 252	13 448	5 853
Muu tietojen luovutus	0	5 607	265 799
Yhteensä	81 668 461	76 912 336	79 043 526
Liiketaloudelliset suoritteet			
	2010	2009	2008
	kpl	kpl	kpl
Otanta- ja poimintapalvelut	55 330 837	30 755 909	47 837 350
Maksullinen Weed	19 735 716	19 450 580	13 246 202
Maksuton Weed⁵	109 732 502	71 708 608	92 396 449
Asiakasrekisterin päivitys	84 835 232	68 805 878	56 118 444
Suorakäyttö	7 266 630	6 275 032	5 276 593
Osoitepalvelupuhelin: Puheluiden lkm	67 064	168 035	266 186
Nettiosoitepalvelu: Tilausten lkm	41 622	32 330	26 515
Varmennepalvelut	43 727	41 475	34 226
Muu tietojen luovutus⁶	0	217 396	601 493
Yhteensä	277 185 217	197 425 937	215 803 458
TIETOYKSIKÖT YHTEENSÄ	358 373 852	274 337 639	294 846 984
TIETOYKSIKÖT ILMAN MAKSUTON WEED	248 641 350	202 629 031	202 450 535

4.1 Palvelukohtaisen tietojenluovutuksen asiakasmäärät

VTJkysely on suorakäyttöyhteys väestötietojärjestelmään, johon kirjaututaan käyttäjätunnuksella ja salasanalla tai varmenteella. Järjestelmän käyttöoikeudet on rajattu käyttöoikeusrooleilla, jotka rajaavat tiedot, joita hakijalla on oikeus käsitellä. Organisaatiolle salitut roolit on määritelty VRK:n myöntämässä tietoluvassa.

⁵ VTJ:stä tehtävien poimintojen yhteydessä weedeistä ei veloiteta erikseen, vaan luovutetuista nimistä ja osoitteista veloitetaan weed-poimintahinta luovutettujen yksiköiden mukaan.

⁶ Muu tietojenluovutus tarkoittaa tietoyksiköitä, joita ei puutteellisista merkinnöistä johtuen ole pystytty yksilöimään mihinkään tiettyyn palveluun. 2010 luovutustapa on pystytty yksilöimään kaikkien tietojen osalta.

VTJkysely	2010
	kpl
Käyttäjäorganisaatioita⁷	735
Ulkomaiset käyttäjäorganisaatiot	1
Organisaatioita, joilla on oikeus saada turvakiellon alaisia tietoja	11

Sovelluskysely on suora käyttöpalvelu, jossa väestötietojärjestelmän ja asiakkaan sovelluksen välille luodaan kysely-yhteys. Sovelluksen välityksellä asiakkaan sovellus hakee tietoa väestötietojärjestelmästä. Yhteydellä on saatavissa ainoastaan asiakkaalle tietoluovassa määritellyt tiedot. Asiakkaat vastaavat itse oman henkilökuntansa sovellusyhteyden käyttöoikeuksista. Tietyille asiakasorganisaatioille on myönnetty ns. raamilupa ja oikeus jälleenmyydä raamiluvan mukaisia sovellus-sovellus-yhteyksiä väestötietojärjestelmään yksityiselle sektorille.

Sovelluskyselyt	2010
	kpl
Suoria sovelluskyselyasiakkaita	82
Ulkomaiset sovelluskyselyorganisaatiot	3
Organisaatioita, joilla on oikeus saada turvakiellon alaisia tietoja	7
Organisaatioita, joilla on oikeus saada tieto turvakiellosta	3
Organisaatioita, joilla on raamilupa	6
Raamilupien alaisia sovelluskyselyasiakkaita	1 318
Raamilupien alaisia ulkomaisia sovelluskyselyasiakkaita	50
ePortti asukaskyselyasiakkaita	213

Muutostietopalvelussa päivitetään suoraan asiakasrekisteriin muuttuneet henkilö- tai rakennustiedot. Muutostietopalvelun asiakkaita voivat olla vain julkisen sektorin organisaatiot.

Muutostietopalvelu	2010
	kpl
Asiakasorganisaatioita⁸	399
Organisaatiota, joilla on oikeus saada turvakiellon alaisia tietoja	17

Otannassa tai poiminnassa väestötietojärjestelmästä poimitaan halutut kriteerit täyttäviä tietoja. Päivityspalvelun avulla päivitetään asiakkaan rekisterissä olevat henkilö-, rakennus- ja kiinteistötiedot ajan tasalle väestötietojärjestelmästä.

⁷ Luku sisältää VTJkyselyn yläorganisaatiot ja yksittäiset asiakkaat, jokainen kattoluvan alainen kunta, kuntayhtymä, katsastustusasema ja työttömyyskassa on laskettu omana asiakkaanaan, kirkkohallitus ja valtion organisaatiot yhtenä asiakkaana.

⁸ Kunnat on laskettu lukuun erillisinä asiakkaina.

Otannat, poiminnat ja päivityspalvelu	2010
	kpl
Väestörekisterikeskuksen asiakasorganisaatioita ⁹	346
Ulkomaisia organisaatioita	1
Organisaatioita, joille on toimitettu turvakiellon alaisia tietoja	6
Yhteistyökumppaneita ¹⁰	3
Yhteistyökumppanien asiakasorganisaatioita ¹¹	356
Ulkomaisia yhteistyökumppanien asiakasorganisaatioita	33

Väestöpuhelinpalvelu on ollut julkisen sektorin palvelu, jossa väestötietojärjestelmän tietoja on ollut mahdollista saada puhelimitse. Tiedon hakijana on ollut maistraattien henkilöstö asiakkaalle myönnetyn puhelinpalvelutunnuksen ja siihen sisältyvien käyttöoikeuksien perusteella. Väestöpuhelinpalvelu lakkautettiin 31.10.2010.

Väestöpuhelinpalvelu	2010
	kpl
Asiakasorganisaatioita	508
Käyttöoikeuksia	1 915

4.2 Tietojenluovutus osoitepalvelussa ja nimipalvelussa

Väestörekisterikeskus luovuttaa henkilöiden osoitetietoja erillisen osoitepalvelun kautta. Osoitepalvelu toimii verkossa ja puhelimitse. Osoitepalvelu on tarkoitettu ainoastaan yksittäiseen kansalaiskäyttöön ja tietojen luovutuksen edellytyksenä on henkilön yksiselitteinen tunnistaminen. Alle 15-vuotiaiden, osoitepalvelukiellon omaavien ja turvakiellon omaavien henkilöiden tietoja ei luovuteta. Automatisoitu nettiosoitepalvelu käynnistyi helmikuussa 2010 ja se korvasi internetissä toimineen osoitepalvelun, jossa osoitehakujen käsittelijänä toimi maistraattien henkilöstö. Osoitepalvelun käyttömäärät on kuvattu taulukossa, jossa on esitetty VRK:n luovuttaminen tietojen kokonaismäärät (s. 8). Osoitepalvelupuhelimen hoitamisesta ovat vastanneet maistraatit ja Astropolistieto Oy.

Verkossa toimivassa nimipalvelussa luovutetaan tieto etu- ja sukunimien lukumäärästä erikseen. Etunimi-sukunimi -yhdistelmällä haku ei ole mahdollista. Myöskään nimistä, joita on alle viisi kappaletta, ei anneta täsmällistä lukumäärää. Nimipalvelun tietosisältöä on rajattu tietosuojan parantamiseksi vuonna 2010. Nimipalvelu on maksuton eikä sen hakumääriä ole tilastoitu.

5 Kansalaisen tietojenluovutuskielto-oikeuden ja tietojen tarkastusoikeuden toteutuminen

Henkilöllä on oikeus kieltää tietojensa luovuttaminen väestötietojärjestelmästä henkilötietolain (523/1999) 30 §:n nojalla suoramarkkinointia, markkina- ja mielipidetutkimusta, henkilömatrikkelia ja sukututkimusta varten sekä väestötietojärjestelmästä ja VRK:n varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 35 §:n nojalla asiakkuuden hoitoon ja osoitepalveluna. Kyseisen lain 36 §:n perusteella väestötietojärjestelmään voidaan hakemuksesta tallentaa turvakielto.

⁹ Luku perustuu Logican toimitusluetteloon, josta on poistettu samalle asiakasnumerolle tehdyt poiminnat.

¹⁰ Vuonna 2010 Väestörekisterikeskuksen yhteistyökumppaneita olivat DirektMedia 121 Oy, Fonecta Oy ja Itella Oy.

¹¹ Luku perustuu yhteistyökumppanien 2010 tekemiin sopimuksiin toimituksista, ei tietolupien määrään.

Tietojenluovutuskiellot	2010
	kpl
Suoramarkkinointikieltoja	222 973
Osoitepalvelukieltoja	194 095
Henkilömatrikkelieltoja	111 466
Sukututkimuskieltoja	90 637
Turvakieltoja	9 477

Henkilötietolain 26 §:n (523/1999) mukaisesti jokaisella henkilöllä on oikeus saada tietää, mitä häntä koskevia tietoja on henkilörekisteriin tallennettu. Rekisterinpitäjän on myös ilmoitettava rekisteröidylle rekisterin säännönmukaiset tietolähteet ja mihin rekisterin tietoja käytetään ja säännönmukaisesti luovutetaan. Järjestelmän lokitiedot eivät kuulu omien tietojen tarkastusoikeuden piiriin. Tietojen tarkastus tapahtuu joko Väestörekisterikeskuksen verkkopalvelussa tai henkilökohtaisesti maistraatissa tai Väestörekisterikeskuksessa.

Tarkastusoikeuden käyttö	2010
	kpl
Omien tietojen tarkastus ¹²	36 000

6 Varmennetapahtumien määrä

Myönnettyjen kansalaisvarmenteiden (VRK Gov. CA for Citizen Qualified Certificates) määrä ja kuukausivaihtelu vastaa vuoden 2009 toteumaa. VRK:n organisaatiokorttien (VRK CA for Qualified Certificates) myönnettyjen varmenteiden määrää on lisännyt ajankaksolle sattunut Poliisihallinnon korttien uusinta. Terveystieteiden varmenteiden myöntäminen alkoi loppuvuodesta 2010, joten määrät olivat vielä pieniä. Organisaatiokorttien varakortti (VRK CA for Temporary Certificates) on vakiintunut tuotteena vuoden 2010 aikana. BIO-varmenteita on vuonna 2010 tuotettu suunnitelman mukaiset määrät.

Myönnettyt varmenteet (CA)	2010
	kpl
VRK Gov. CA for Citizen Qualified Certificates	150 029
VRK CA for Qualified Certificates	39 537
VRK CA for Service Providers	345
VRK CA for Healthcare Professionals Qualified Certificates	57
VRK CA for Healthcare Service Providers	29
VRK CA for Temporary Certificates	477
VRK CA for Healthcare Professionals Temporary Certificates	0
Finland Country CA	12
CVCA	0
DVCA	6
IS	48
Yhteensä kpl	190 492

¹² Luku perustuu VTJkyselyn Omien tietojen tarkastus –roolin käyttöön ja verkkopalvelussa tehtyjen kyselyiden puolen vuoden käyttötilastoon, josta on tehty koko vuotta koskeva käyttölukumääräarvio.

7 Tietojen käsittelyn seuranta ja valvonta

7.1 Väestötietojärjestelmän valvonta

Väestötietojärjestelmän tietojen käsittelyä valvotaan ensisijaisesti lokiseurannalla. Lokiseuranta voidaan käynnistää viranomaisen, asiakkaan, yhteistyökumppanin tai kansalaisen pyynnöstä. Väestörekisterikeskus selvittää tietojen luvaton käyttöä myös omasta aloitteestaan. Lokiseurannan avulla saadaan selville mm. väestötietojärjestelmään tehty kysely- tai ylläpitotapahtuma, sen ajankohta ja organisaatio sekä henkilö, jonka nimissä tapahtuma on tehty. Vuoden 2010 aikana on jatkettu kehitystyötä, jonka tavoitteena on, että lokiselvitys voidaan kohdistaa myös tapahtumatietojen käsittelyyn. Lokiselvitysmenettely ja vastuut on kuvattu yksityiskohtaisesti VRK:n lokiprosessikuvauksessa (dnro 1651/011/11).

Lokiselvityksen pyytäjälle ei pääsääntöisesti toimiteta täydellistä listausta lokiseurannasta, vaan siitä laaditaan tarpeen mukainen yhteenveto. Jos lokitietoja ei voida esimerkiksi rikostutkinnasta johtuen pyynnön tekijälle luovuttaa, on henkilöllä mahdollisuus pyytää tietosuojavaltuutettua tarkistamaan hänen henkilötietojensa käsittelyn lainmukaisuus.

Mikäli lokiseurannan tai muun VRK:n tietojen käsittelyn valvonnan perusteella todetaan, että tietojen käsittely on ollut lainsäädännön tai VRK:n lupaehtojen vastaista, arvioidaan rikkeen vakavuus. Väärinkäytösten vakavuuden arvioimista ja sen seuraamuksia on käsitelty yksityiskohtaisemmin VRK:n lokiprosessikuvauksessa (dnro 1651/011/11).

Vuoden aikana kertyneiden lokitietojen määrä	2010
	riviä
Hallintakäyttöloki ¹³	260 000
VTJKyselyn loki ¹⁴	18 200 000
Ylläpidon hakuloki ¹⁵	18 500 000
Ylläpidon muutosloki ¹⁶	11 800 000

Alla olevassa taulukossa on kuvattuna selvitysten määrä, jossa on käytetty käyttölokitautilujen tietoja. Selvitykset ovat voineet vaatia useamman käyttökerran. Virheselvittelyjen määrästä ei ole saatavilla tarkkaa tietoa. Vuonna 2010 virheselvittelyjä on tehty joitain kymmeniä.

Vuoden aikana tehdyt lokiselvitykset	2010
	kpl
Diarioidut lokiselvitykset ¹⁷	37
Laskutusselvitykset	2

¹³ Luku perustuu vuorokauden lokirivien kertymän määrästä tehtyyn arvioon vuotuisesta käytöstä.

¹⁴ Ks. edellinen viite

¹⁵ Ks. edellinen viite.

¹⁶ Ks. edellinen viite.

¹⁷ Diarioitu selvityspyyntö voi kohdistua joko yhteen tai useampaan tietojen käsittelyyn.

Lokirekisteritietojen luovuttaminen	2010
	kpl
Luovutetut lokitulosteet	4

Vuonna 2010 lokiselvityksissä ei ilmennyt väärinkäytöksiä. Lokirekisteritiedot voidaan luovuttaa tietojenkäytön asianmukaisuuden varmistamiseksi myös muille asiakasorganisaatiolle kyseisen organisaation oman käytön osalta. Näiden luovutusten lukumäärää ei ole tilastoitu vuoden 2010 osalta.

7.2 Tapahtumatietojen valvonta

Tapahtumatiedostoon tallentuu käyttäjärekisterin tietojen käsittely ja sitä valvotaan poimintatyökalun avulla. Vuonna 2010 lokirekisterin tietojen käsittelyn seuranta on voitu tehdä vain manuaalisesti ylläpidetystä tapahtumatiedostosta. Manuaalisesti ylläpidetyn tapahtumatiedoston tietojen käsittelyssä ei ole havaittu väärinkäytöksiä.

7.3 Varmennetietojärjestelmän valvonta

Varmennetietojärjestelmän sopimustoimittaja vastaa käyttöpalvelun käytettävyyseraportoinnista ja palveluun liittyvästä lokiseurannasta, raportoinnista ja tilastoinnista asiakkaalle. Raportit ja tilastot kootaan ja toimitetaan asiakkaalle säännöllisesti kuukausittain. Väestörekisterikeskuksella on pääsy osaan CA-järjestelmän lokitietoihin rinnastettavista tapahtumatiedoista CA-ohjelmiston kautta.

Raportteja, tilastoja ja lokitietoja käytetään sopimustoimittajien palvelutason seurannassa (SLA) ja siihen mahdollisesti liittyvässä sanktioinnissa. Tavanomaiset SLA-poikkeamat liittyvät toimitusaikoihin ja palvelun käytettävyyteen. CA-järjestelmän lokitietoja hyödynnetään päivittäisessä käytössä erilaisissa virheselvittelyissä. Lisäksi VRK:n henkilöstö saa CA-järjestelmän käytettävyyteen liittyviä hälytystietoja.

Varmennetietojärjestelmän valvonnassa ei ole vuonna 2010 havaittu väärinkäytöksiä.

7.4 Ylläpitotapahtumien valvonta

Tietojen ylläpidon osalta tietosuojasta huolehditaan keräämällä sekä sähköisesti että manuaalisesti suoritettavista ylläpitotapahtumista ylläpidon lokia. Lokia kerätään suorakäyttöisen manuaalisen ylläpidon osalta käyttäjätasolla ja sähköisen ilmoittamisen osalta organisaatiotasolla. Ylläpidon lokiseurannassa ei ole havaittu väärinkäytöksiä vuoden 2010 aikana.

7.5 Muu tietojen käsittelyn valvonta

Väestörekisterikeskus valvoo myös otantojen ja poimintojen laatua. Yksityisen sektorin otannoissa ja poiminnoissa havaitut poikkeamat on kuvattu alla olevassa taulukossa. Julkisen sektorin otantojen ja poimintojen vuoden 2010 poikkeamia ei ollut tietotilinpäätöksen kirjoitushetkellä vielä tilastoitu.

Yhteistyökumppanien tietojenkäsittelyn poikkeamat	2010	
	kpl	poimitut tiedot yhteensä
Osoitelähde puuttuu	13	518 691
Osoitelähde virheellinen	3	432 015
Virheellinen toimitus	3	21 655
Poimittujen tietojen luvaton uudelleen käyttö	1	9 535

Väestörekisterikeskus seuraa säännöllisesti muita tietoturvapoikkeamia tietoturvatapahtumailmoitusten perusteella. Vuoden 2010 aikana ei raportoitu sellaisia tietoturvapoikkeamia, jotka olisivat koskeneet väestötietojärjestelmän tai varmennetietojärjestelmän tietojen käsittelyä. Väestörekisterikeskus valvoo omaa toimintaansa säännöllisten tietoturva-raporttien, sisäisen valvonnan arviointien sekä sisäisten ja ulkoisten tietoturva- ja laatu-auditointien avulla.

7.6 Tietojen käsittelyn ulkopuolinen seuranta ja valvonta

Väestötietojärjestelmän tietojen käsittelyä valvoo myös tietosuojavaltuutettu ja VRK:n laatuvarmennepalvelutoimintaa valvoo Viestintävirasto. Tietosuojavaltuutetulla on oikeus tarkastaa tietosuojan toteutumista tietojen käsittelyssä ja käsittelyn seurannassa sekä valvonnassa ja muussa VRK:n toiminnassa. Väestörekisterikeskus raportoi vuosittain tietosuojavaltuutetulle suoritetusta lokitietojen ja tapahtumatietojen käsittelystä. Lokitietoja voidaan luovuttaa myös poliisille rikostutkintaa varten.

8 Järjestelmien käyttövaltuudet

Käyttövaltuusasioiden hallinnointi, periaatteet ja vastuut on kuvattu Käyttövaltuushallinnan politiikassa (dnro 3182/511/10). Kaikille VRK:n järjestelmille on määritelty vastuuyksikkö, joka vastaa käyttöoikeuksien myöntämisestä kyseiseen järjestelmään.

Kaikkien järjestelmien osalta Käyttövaltuushallinnan politiikan (dnro 3182/511/10) mukaan tietoturvapäällikölle on toimitettava vuosittain raportti, jossa käyttäjätiedot ja käyttövaltuudet sekä niiden asianmukaisuus on inventoitu järjestelmän omistajan toimesta. Käyttöoikeuksien osalta noudatetaan pienimmän käyttöoikeuden periaatetta, mikä tarkoittaa, että henkilöllä tulee olla käyttövaltuudet lähtökohtaisesti vain työtehtävissään tarvitsemiinsa tietojärjestelmiin.

8.1 Väestörekisterikeskuksen käyttöoikeudet

Jokaisesta VRK:ssa työskentelevästä henkilöstä tehdään turvallisuusselvitys. Käyttöoikeudet järjestelmiin annetaan vain esimiehen hyväksymisen perusteella. Käyttöoikeuksien ajantasaisuus tarkastetaan vuosittain kehityskeskustelujen yhteydessä.

VTJkyselyn käyttöoikeuksia käytetään asiakasorganisaatioiden hallintaan, käyttäjienhallintaan, tiedonhakuun, testaamiseen ja VTJ-ylläpidon oikeuksia tietojen ylläpitoon ja virheselvityksiin. Vartti-järjestelmää käytetään organisaatiovarmenteiden hallinnointiin.

Väestötietojärjestelmän käyttäjärekisteriin liittyvistä kyselyistä ja ylläpitotapahtumista kirjoitetaan lokia. Käyttäjärekisterin tietojen käyttö on rajattu siten, että nimetyillä VRK:ssa työskentelevillä henkilöillä on oikeudet kaikkiin käyttäjärekisterin tietoihin ja asiakasorganisaatioilla käyttöoikeudet on rajattu oman organisaation tietoihin. VRK on myöntänyt käyttöoikeuksia VTJkyselyn käyttäjärekisteriin myös rajatulle joukolle sopimuskumppanien edustajia.

VRK:n VTJkyselyn ja VTJ-ylläpidon käyttöoikeudet	2010
	kpl
VRK:n sisäisiä käyttäjiä	59
Teknisen pääkäyttäjän oikeuksia	6
Käyttäjänhallinnan pääkäyttäjän oikeuksia	20
Vastuukäyttäjiä	6
VTJ-ylläpidon käyttöoikeudet	28
Käyttäjiä, joilla on oikeus saada turvakiellon alaisia tietoja	16

VRK:n Vartti-käyttöoikeudet	2010
	kpl
Käyttöoikeuksia	18

VRK:n tietokantojen ja lokitietojen käyttöoikeudet¹⁸	2010
	kpl
Vakiokyselykanta (sisältää VTJkyselyn käyttölokin)	24
Ylläpitokannan lukuoikeudet (sisältää ylläpitosovellusten haku- ja muutoslokin)	28
Lokiarkisto	7
Focus-poimintakanta	26
Massatietopalvelukanta	34

8.2 Järjestelmätoimittajien ja yhteistyökumppanien käyttöoikeudet

Kaikista henkilöistä, jotka osallistuvat VRK:n palvelutuotantoon tehdään turvallisuusselvitys. Turvallisuusselvityksen lisäksi ulkopuolisilta käyttäjiltä edellytetään vaitiolositoumusta.

Väestörekisterikeskuksen järjestelmätoimittajilla on käyttöoikeudet väestötietojärjestelmän lokitauluihin. Käyttöoikeuksia tarvitaan järjestelmän kehitysohjelmaan ja ylläpitoon. Tieto Oy vastaa myös VTJkyselyn käyttäjien salasanojen vapautuksesta. Väestörekisterikeskuksen yhteistyökumppaneilla, joille on ulkoistettu yksityisen sektorin otannat, poiminnat ja päivitykset, on käyttöoikeus suoraan poimintatietokantaan.

Tieto Oy:n ja Logica Oy:n VTJkyselyn käyttöoikeudet	2010
	kpl
Käyttäjiä	53
Testitunnuksia	4
Vastuukäyttäjiä	5
Salasanan vapautus -oikeuksia	43
VTJkysely järjestelmän hallintaoikeuksia	9
Käyttäjiä, joilla on oikeus saada turvakiellon alaisia tietoja	1

¹⁸ Lukumäärät jaksolta tammi - marraskuu 2010. Väestötietojärjestelmän käyttöympäristöuudistuksesta johtuen joulukuun tilastoja ei ole saatavilla.

Tieto Oy:n, Logica Oy:n, Infobuild Oy:n ja yhteistyökumppanien käyttöoikeudet kantoihin¹⁹	
	2010
	kpl
Erätuotantokanta	28
VTJkyselyn SQL-kanta	28
Testikanta VTJ	108
Tuotantokanta VTJ	36
Massatietopalvelukanta	79

Infobuildin käyttöoikeudet on lakkautettu uuteen käyttöympäristöön siirryttäessä marraskuussa 2010.

Väestörekisterikeskus myöntää varmennetietojärjestelmän käyttöoikeudet ja ylläpitää käyttöoikeusluetteloita. Pääosin varmennetietojärjestelmään (CA-palvelu, Vartti) tunnistautuminen on toteutettu henkilökohtaisin toimikortein. Käyttöoikeudet on rajattu käyttötarpeen mukaisiksi. Osa ylläpitotunnuksista on yhteiskäyttöisiä ja ne on annettu nimettyjen henkilöiden hallintaan.

Varmennetietojärjestelmän VRK:n ulkopuoliset käyttöoikeudet	
	2010
	Käyttöoikeuden haltija
CA-järjestelmän ylläpito-oikeus	Fujitsu Services
Korttituotannossa tarvittavat oikeudet	Oberthur, Gemalto
Hakemiston sisäisen ylläpidon käyttöoikeudet	Tieto
Sulkupalvelun käyttöön tarvittavat oikeudet	Luottokunta

Kaikista palvelutoimittajien henkilöistä laaditaan turvallisuusselvitys.

8.3 Asiakasorganisaatioiden suorakäytön ja Vartti-järjestelmän käyttöoikeudet

Väestörekisterikeskus hallinnoi VTJkyselyn käyttöoikeuksia. Käyttöoikeuksien voimaantulo edellyttää erillistä VRK:n hyväksyntää. Poikkeuksen tähän menettelyyn muodostavat Poliisihallinnon ja oikeushallinnon organisaatiot, joilla on erillinen käyttäjienhallinnan prosessi. Näiden organisaatioiden kyselykäyttöoikeuksiin ei tule erillistä VRK:n hyväksyntää. Maistraatit hallinnoivat omia käyttöoikeuksiaan. Väestörekisterikeskus kuitenkin vastaa hallinnointioikeuksien myöntämisestä näiden organisaatioiden käyttäjille.

Väestörekisterikeskus vastaa ylläpitosovelluksien käyttäjähallinnasta VRK:n ja Maanmittauslaitoksen osalta. Maistraatit hoitavat ylläpito-oikeuksien myöntämisen itsenäisesti omille käyttäjilleen.

¹⁹ Lukumäärät jaksolta tammi - marraskuu 2010. Väestötietojärjestelmän käyttöympäristöuudistuksesta johtuen joulukuun tilastoja ei ole saatavilla.

VTJkyselyn ja VTJ-ylläpidon käyttöoikeudet	2010
	kpl
Käyttäjäorganisaatioita	735
VTJ-ylläpidon käyttäjäorganisaatiot	3
Erillisen käyttäjähallinnan organisaatiot	2
Rekisterihallinnon organisaatiot	2
Käyttäjiä, joilla voimassa oleva käyttöoikeus	33 069
Käyttäjiä, jotka käyttäneet VTJkyselyä 2010 aikana	29 000
Vastuukäyttäjät ²⁰	1 900
Ylläpitokäyttäjät ²¹	527
Käyttäjiä, joilla on oikeus saada turvakiellon alaisia tietoja	1 378

Väestörekisterikeskus vastaa sovelluskyselyiden käyttöoikeuksista ja lokiseurannasta organisaatiokohtaisesti, käyttäjäkohtaisesti sovelluskyselyiden käyttöoikeuksista vastaavat asiakasorganisaatiot. Väestörekisterikeskuksen sovelluskyselyn tietolupa edellyttää, että luvansaaja voi selvittää kyselyn tekijän henkilöllisyyden lokiin tallentuneen tunnisteiden perusteella. Luvansaajan tulee valvoa oman henkilökuntansa käyttöoikeuksia ja ylläpitää asiakasorganisaation sisäistä lokitiedostoa.

Väestörekisterikeskuksen organisaatiovarmenteita hallinnoidaan Vartti-järjestelmän kautta. Oikeudet Vartti-järjestelmään myöntää Varmennepalvelut-yksikkö. Väestörekisterikeskuksen asiakasorganisaatioilla on käyttöoikeuksia Vartti-järjestelmään seuraavan taulukon mukaisesti.

Vartti-järjestelmän käyttöoikeudet	2010
	kpl
Asiakasorganisaatioita	noin 400
Käyttöoikeuksia	noin 1 100

9 Tietojen käsittelyn, käyttöoikeuksien ja toiminnan analysointi

Väestörekisterikeskuksen toiminta on sertifioitu ISO/IEC 27001:2005 tietoturvasertifikaatilla ja VRK:n varmennepalvelutoiminta on sertifioitu ISO/IEC 9001:2008 laatusertifikaatilla. Väestörekisterikeskuksen toimintaa auditoidaan vuosittain. Vuonna 2010 ulkoisissa auditoinneissa, ei ole todettu poikkeamia. Tämän voidaan osaltaan katsoa osoittavan, että VRK:n toiminta ja tietojen käsittely on ollut luotettavaa ja tietoturvallista. Myös tässä tietotilinpäätöksessä tarkasteltujen väestötietojärjestelmän ja varmennetietojärjestelmän tietojen käsittelyn tunnuslukujen perusteella voidaan todeta, että tietojen käsittelyn seuranta ja valvonta on toteutunut tietoturvallisella tavalla sekä lainsäädännön, määräysten ja annetun sisäisen ohjeistuksen mukaisesti.

Tietojen käsittelyn seurannassa ja valvonnassa on tietotilinpäätöskaudella havaittu joitain tapauksia, joissa väestötietojärjestelmän tietoja on käsitelty lainsäädännön ja väestötietojärjestelmän tietojen luovutusta koskevien lupaehtojen vastaisesti. Tietojen luovutuksen saajia ja tietojen luovutuksesta vastaavia yhteistyökumppaneita on huomautettu väärin-

²⁰ Luku sisältää Väestörekisterikeskuksen omat käyttäjät, tarkempi erittely Väestörekisterikeskuksen omista käyttöoikeuksista yllä.

²¹ Luku sisältää Väestörekisterikeskuksen omat käyttäjät, tarkempi erittely Väestörekisterikeskuksen omista käyttöoikeuksista yllä.

käytöksistä ja vaadittu toiminnan parantamista. Havaittuja virheitä voidaan myös osaltaan pitää todisteena tietojen käsittelyn seurantamenetelmien toimivuudesta. Väestötietojärjestelmän tietojen väärinkäytökset ovat valvontatoimien tulosten perusteella vuosien mittaan vähentyneet. Väestörekisterikeskuksen omassa toiminnassa ei ole havaittu väärinkäytöksiä.

Tietotilinpäätöskaudella VRK:n sisäisen valvonnan arvioinnissa on todettu tietoturvapoikkeamakäsittelyn toimivan hyvin ja järjestelmällisesti. Tietoturvapoikkeamia seuraavat henkilöt on määritelty toimenkuviissa ja jokaisella VRK:n henkilöllä on velvollisuus raportoida mahdollisista tietoturvapoikkeamista. Väestörekisterikeskuksen johdolle raportoidaan säännöllisesti erillisellä tietoturvaraportilla tietoturvallisuuteen liittyvistä asioista ja väestötietojärjestelmän ja varmennetietojärjestelmän tietojen käsittelyn laadusta ja tietojen käsittelyn seurannasta ja valvonnasta.

Tietotilinpäätöstä laadittaessa havaittiin, että useista tarvittavista tiedoista, kuten järjestelmätoimittajien käyttöoikeuksista ja palveluiden asiakasmääristä, ei ollut koottua tietoa valmiina saatavilla, vaan kaikki tiedot oli erikseen kerättävä ja taulukoitava. Väestötietojärjestelmän tietojen luovutuksesta kerätyn tiedon analysointia vaikeuttaa myös se, että tietojen käsittelystä ei ole saatavilla riittävän tarkkoja käyttäjäryhmäkohtaisia tilastoja. Käyttäjäryhmät tulisi määritellä VRK:n seurantarpeita tukevalla tavalla ja niiden seuranta otettava käyttöön kaikissa tietopalveluissa. Tämä voisi tehostaa tietojen käsittelyn ja laskutuksen seuranta.

Tietotilinpäätökselle ei ole Suomessa vakiintunutta laatimistapaa eikä tietotilinpäätöstä laadittaessa ole ollut käytössä soveltuvia vertailukohteita. Tietotilinpäätöksen muodon, esitystavan ja rakenteen suunnitteluun on jouduttu käyttämään melko paljon aikaa ennen varsinaisen tiedollisen sisällön tuottamista. Tämä tilanne ja pyrkimys luoda väestötietojärjestelmästä ja VRK:n varmennepalveluista annetun lain (661/2009) raportointivelvollisuuden täyttävä ja tietotilinpäätöksen kohteena olevien tietojen käsittelystä, tietosuojan, tietoturvan ja yksityisyyden suojan toteutumisesta kertova malli määrittelee tietotilinpäätöksen nykyisen muodon. Tietotilinpäätös on pyritty laatimaan VRK:n toiminnan ohjausta, suunnittelua, raportointia ja johtamista tukeväksi. Laadittua tietotilinpäätöstä tulisi tarkastella suhteessa näihin tavoitteisiin ja arvioida niiden saavuttamista, jolloin mahdolliset havaitut kehittämistarpeet voidaan ottaa huomioon tulevissa tietotilinpäätöksissä.

Osa tietotilinpäätöksen tavoitteista ja siitä saatavista hyödyistä saavutettaneen vasta, kun tietotilinpäätöksen tunnuslukuja ja kehitystarpeiden toteutumista voidaan tarkastella useamman vuoden jatkumona.

10 Tehdyt kehittämistoimenpiteet ja havaitut kehittämiskohteet

Tietotilinpäätösjaksolla tietosuojan ja tietojen käsittelyn laatua, seuranta ja valvontaa on kehitetty VRK:ssa suunnitelmallisesti ja laaja-alaisesti. Kehitystyötä on tehty sekä toimintaprosesseihin että teknisiin järjestelmiin. Osaltaan kehitystyön käynnistäjänä on ollut 1.3.2010 voimaantullut laki väestötietojärjestelmästä ja VRK:n varmennepalveluista (661/2009). Lain vaatimusten täytäntöönpanoa varten VRK:ssa toteutettiin erillinen toimeenpanohanke (uVTL-toimeenpanohanke), jossa on tehty tietosuojaa ja tietojen käsittelyn seuranta ja valvontaa parantavia teknisiä muutoksia ja luotu uusia toimintatapoja. Hankkeessa määritellyt muutokset ovat vielä osittain keskeneräisiä, mutta ne tullaan saattamaan loppuun lain siirtymäajan aikana.

Osana uVTL-toimeenpanohanketta uudistettiin muun muassa VRK:n tietopalvelun käytännösäännöt. Uuden lainsäädännön edellyttämät muutokset on huomioitu tietopalvelu-

tuotteissa sukupuolen vahvistamistiedon osalta. Turvakielto on ulotettu suojaamaan myös turvakiellon saaneiden henkilöiden omistamien kiinteistöjen ja rakennusten tiedot. Turvakieltoisen yhteysosoitteen ja tietopalvelutuotteiden tietosisällön rajaamisen suunnittelu on käynnistetty. Uusilta tietopalveluasiakkailta on vaadittu lain 44 §:n edellyttämä selvitys tietojen suojauksesta 1.3.2010 alkaen, selvitystä on pyydetty myös vanhoilta asiakkailta lupien tai järjestelmien uudistamisen yhteydessä. Lain 26 § edellyttää riittävän selvityksen pyytämistä tietojen suojauksesta myös väestötietojärjestelmään tietoja muutoin kuin kirjallisesti ilmoittavilta tahoilta.

uVTL-toimeenpanohankkeessa toteutettiin oma projektinsa tietojen käsittelyn seurannan ja valvonnan kehittämiseksi ja tällä toimeenpantiin väestötietojärjestelmästä ja VRK:n varmennepalveluista annetun lain 5 luvun määräykset. Projektissa laadittiin muun muassa kuvaus väestötietojärjestelmän lokien nykytilasta ja siihen liittyvistä kehitysehdotuksista ja kuvaus varmennetietojärjestelmän lokien synnystä ja seurannasta. Projektissa uudistettiin väestötietojärjestelmän lokiselvitysprosessi ja luotiin tapahtumatietojen selvitysprosessi. Erityisesti tässä ja edellisessä kappaleessa kuvatut kehittämistoimet ovat vaikuttaneet tietojen käsittelyn laatuun ja korottaneet henkilötietojen suojan tasoa.

Vuonna 2010 saatiin valmiiksi väestötietojärjestelmän käyttöympäristön kokonaisuudistus, jossa kiinnitettiin keskeisesti huomiota käytettävyyden parantamisen lisäksi myös tietosuojan tason parantamiseen ja tietojen käsittelyn seuranta- ja valvontavälineiden kehittämiseen. Uudistamishankkeessa toteutetuista muutoksista tietosuojaan vaikuttavat erityisesti laaditut väestötietojärjestelmän jatkuvuussuunnitelma, tietoturvasuunnitelma, kriittisyysluokittelu ja häiriötilanteiden käsittelyprosessin uudistaminen.

Käyttövaltuushallinnassa ja käyttöoikeuksien seurannassa havaittujen puutteiden johdosta VRK:ssa on käynnistetty käyttövaltuushallinnan kehittämisprojekti, jossa on tavoitteena kehittää ja säännönmukaistaa väestötietojärjestelmän ja varmennetietojärjestelmän käyttövaltuushallintaa ja käyttöoikeuksien seurantaa ja valvontaa. Nykytilanteessa jokaisen järjestelmän vastuuyksikkö VRK:ssa vastaa hallinnoimansa järjestelmän käyttöoikeuksista itse, ja tämän vuoksi kokonaiskuvan muodostaminen yksittäisen henkilön käyttövaltuuksista ei ole helppoa. Vaarallisten käyttöoikeusyhdistelmien muodostumisen seuranta tullaan ulottamaan yksittäisen järjestelmän tasolta käyttöoikeuskokonaisuuksiin.